

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihoitolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Kirkkohallitus pitää hyvänä ajatusta palvelujen sujuvoittamisesta. Sujuvoittaminen ei saa kuitenkaan aiheuttaa hyvinvointia tukevien palvelujen ja oikeusturvan heikkenemistä.

Kirkkohallitus katsoo lakiuudistuksen olevan liian yleisluonteinen, jolloin se lisää eroja palvelujen saatavuudessa eri hyvinvointialueiden kesken ja siten heikentää yhdenvertaisuutta. Kirkkohallitus katsoo, että lain valmisteluun liittyvää vaikutusten arviointia ei ole tehty riittävän kattavasti ja nykyisessä muodossaan lakiesitys heikentää haavoittuvissa tilanteissa (mm. mielenterveys- ja päihdeongelmat, erityistä tukea tarvitsevat lapset, nuoret ja perheet sekä vammaiset henkilöt) olevien ihmisten tilannetta. Ennaltaehkäisevien palvelujen heikentäminen lisää hoidon kustannuksia myöhemmässä vaiheessa.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Kirkkohallitus katsoo, että ennaltaehkäisevien palvelujen määrittelemisen liian yleisellä tasolla heikentää erityistä tukea tarvitsevien ryhmien palveluja, jolloin hoidon ja huollon kokonaiskustannukset kasvavat tarpeen kasvaessa. Koska sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä ei tässäkään ehdotuksessa soviteta yhteen, lain kokonaisuus säilyy pirstaleisena. Palveluja tarvitsevan on vaikea ymmärtää oikeuksiaan ja mahdollisuuksiaan saada palveluja ennaltaehkäisevästi.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Kirkkohallitus katsoo, että ehdotettu pykälämuutos kaventaa erityisen tuen määritelmää ja piilottaa haavoittuvassa tilanteessa olevien henkilöiden palveluntarpeen, jolloin palvelujen järjestämisvastuuta on mahdollista kiertää. Lakiehdotus mahdollistaa sen, ettei erityisen tuen tarpeessa olevia tunnisteta sosiaalihuoltolain osalta. Ehdotettu lakimuutos voi lisätä eriarvoisuutta palvelujen järjestämisessä eri hyvinvointialueilla.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Kirkkohallitus pitää hyvänä hyvinvoinnin edistämistä yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa. Kirkkohallitus kuitenkin vastustaa tähän liittyvien §7b, §8 ja §9 poistamista, koska mielenterveyden edistämiseen ja ehkäisevään päihdetyöhön sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden ja lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen ja edistämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Mikäli em. palveluja ei mainita lain tasolla, niiden toteutuminen vaarantuu, mikä lisää suomalaisten pahoinvointia ja kasvattaa yhteiskunnan kustannuksia. Nuorten osalta ennaltaehkäisevien mielenterveys- ja päihdepalvelujen tulee olla helposti hahmotettavia ja saavutettavia. Lakiesitys vahvistaa erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palveluja ohjaavan lainsäädännön pirstaloitumista, mikä tulee lisäämään ohjauksen tarvetta Suomen ev.lut. kirkon diakoniatyössä.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että sosiaalityön ja -ohjauksen tavoitteena on edelleen osallisuuden edistäminen elämänhallintaa ja toimintakykyä vahvistamalla. Sosiaalinen hyvinvointi ei lisäännä vain yksilö- tai perhekohtaisia palveluja antamalla. Erityistä tukea tarvitsevat ja vammaiset henkilöt tarvitsevat usein käytännön apua ja pitkäkestoisia palveluja, ei pelkkää ohjausta.

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus tulee säilyttää tosiasiallisena toimintana, josta tehdään myös hallintopäätös. Kirkkohallitus vastustaa hallintopäätöksestä luopumista. Sosiaalityöstä ja ohjauksesta

tehtävistä hallintopäätöksestä luopuminen heikentää asiakkaan valitusoikeutta. Ehdotusta tulee muuttaa siten, että asiakkaalla on oikeus vaatia kirjallinen ja valituskelpoinen päätös, jos hän on eri mieltä palvelun tarpeesta tai sisällöstä. Epäselvä tilanne myönnettävistä palveluista voi näkyä lisääntyvänä ohjauksen tarpeena diakoniatyössä sekä lisää omaisten vastuuta vammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien palveluissa.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kirkkohallitus pitää palvelurakenteen selkeyttämistä sinänsä kannatettavana tavoitteena, mutta katsoo, että kasvatusta ja perheneuvontaa koskevan erillissääntelyn kumoaminen ja monialaisuusvaatimuksen purkaminen muodostavat merkittävän riskin erityisesti parisuhdetyön ja perheterapeuttisen osaamisen saatavuudelle.

Hallituksen esityksen omat vaikutusarviot osoittavat, että monialaisuusvaatimuksen purkaminen on suunniteltu vähentämään psykologien työpanosta kasvatusta ja perheneuvonnassa noin 40 prosentilla. Säästö on siten laskettu nimenomaan erityisosaamisen vähentämisen varaan, ei hallinnollisten päällekkäisyyksien purkamisen.

Kirkon perheasiain neuvottelukeskukset ovat Suomen laajin maksutonta pariterapiaa tarjoava verkosto. Ne tuottavat vuosittain merkittävän osan korjaavasta parisuhdetyöstä ja varhaisen vaiheen perheterapiasta. Sote-uudistuksen myötä useat hyvinvointialueet ovat jo purkaneet kuntien aiempia yhteistyösopimuksia seurakuntien perheneuvonnan kanssa, ja tämä kehitys on jo kaventanut pari- ja perheterapeuttisen tuen saatavuutta alueellisesti.

Kirkkohallitus on huolissaan siitä, että kasvatusta ja perheneuvonnan lakisääteisen rakenteen purkaminen yhdistettynä hyvinvointialueiden säästöpaineeseen johtaa tilanteeseen, jossa parisuhdetuen ja pari- ja perheterapeuttisen työn kysyntä siirtyy entistä enemmän kirkon perheneuvonnan ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kannettavaksi ilman vastaavaa resursointia. Esitys tunnistaa, että vauvaperheiden kuormitus ja parisuhteiden kiristyminen ovat kasvavia ilmiöitä, mutta ei esitä mekanisme, jolla näihin tarpeisiin vastataan, kun monialaisuusvaatimus puretaan. Ennaltaehkäisevien palvelujen karsiminen ei tuota säästöä perhepalveluiden kokonaisuudessa ja tuen siirtyminen maksullisiin palveluihin lisää perheiden eriarvoisuutta.

Kirkkohallitus esittää, että uuteen lapsiperhepalvelua koskevaan sääntelyyn kirjataan nimenomainen velvoite parisuhdetuen ja perheterapeuttisen osaamisen saatavuudesta osana lapsiperhepalvelua, tai vähintään velvoite sisällyttää nämä sisällöt hyvinvointialueen palvelukuvaukseen. Lisäksi

Kirkkohallitus esittää, että hallituksen esitykseen lisätään maininta hyvinvointialueiden mahdollisuudesta ja kannusteesta toteuttaa parisuhdetukea ja perheasioiden sovittelua yhteistyössä seurakuntien perheasiain neuvottelukeskusten kanssa, joilla on vakiintunut ja valtakunnallinen rakenne tähän työhön.

Vammaisten lasten ja perheiden palvelut eivät toteudu tarpeen mukaan, jos palveluista säädetään yleisellä tasolla. Esityksellä on riski heikentää vammaisten henkilöiden ja heidän perheidensä tosiasiallista yhdenvertaisuutta. YK:n vammaissopimus edellyttää riittävää, yksilöllistä ja monialaista tukea sekä palvelujen yhteensovittamista, jotka tulee turvata lainsäädännössä nykyistä selkeämmin.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kirkkohallitus pitää hyvänä, että tarvelähtöisyys kehittyy työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluissa. On hyvä, että työllistymiskykyiset pääsisivät työvoimapalveluihin. Huolta aiheuttaa se, että palveluiden järjestämisestä tulee vapaaehtoista ja määrärahaperustaista.

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että sosiaalihuollossa kiinnitetään erityistä huomiota niihin henkilöihin, jotka eivät ole nyt työkykyisiä. Aiemmin kuntouttava työtoiminta on mahdollistanut oman osaamisen hyödyntämistä tuettuna yhteisen hyvän edistämiseen. Palvelurakenteessa tarvitaan edelleen palveluita, joissa kuntoutuva saa apua ja pääsee kehittämään toimintakykyään, joka ei vielä ole työllistymiskykyä. Työnteon ohella tulee arvostaa myös muuta osallistumista yhteisen hyvän toteuttamiseen (kuten perheenjäsenestä huolehtiminen, naapuriapu ja muu vapaaehtoistoiminta), koska tällä toiminnalla on myös toimintakykyä kohentavaa vaikutusta. Kuntouttavalla työtoiminnalla on merkittävä rooli esim. vammaisille henkilöille sekä pitkäaikaissairaille, jotka palaavat työelämään.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kirkkohallitus pitää hyvänä, että yhteys sosiaalityöhön on saatava seitsemän päivän sisällä. Palvelutarpeen arviointiprosessi on ollut raskas ja sen keventäminen asianmukaiseksi on kannatettavaa.

Alkukartoitus ei saa kuitenkaan muodostua palveluista poisohjaamiseksi ennen kuin tosiallinen tarve palveluihin on selvitetty ja ensikontaktin monipuolinen ammatillinen osaaminen on varmistettava, jotta vaikeassa elämäntilanteessa olevan tilanne tulee oikein kuulluksi.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kirkkohallitus katsoo, että asiakastietojen kirjaaminen on haavoittuvassa asemassa olevan oikeusturvan näkökulmasta ja palvelujen jatkuvuuden kannalta tärkeää. Kirjaamisesta luopumisen riskinä on, että haavoittavassa asemassa olevan tilanne ei tule näkyviin. Riittäväällä ja läpinäkyvällä asiakaskirjaamisella vahvistetaan sekä asiakkaan että työntekijän oikeusturvaa ja luodaan pohja myös asiakkaan saaman palvelulle sekä laadun varmistamiselle ja valvonnalle. Lain tasolla tulee varmistaa, että palvelupäätökset perustuvat asiakkaan kanssa tehtyyn suunnitelmaan, eikä esimerkiksi vammaisten henkilöiden palveluista päätetä kasvottomissa arviointiryhmissä.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Kirkkohallitus kantaa huolta asiakasmaksujen korotusten vaikutuksista erityisesti paljon palveluja tarvitsevien ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten arkeen. Vaikka esityksen mukaan maksujen korotusten keskimääräiset vaikutukset ovat euromääräisesti maltillisia ja kohdistuvat osin suhteellisesti hyvätuloisempiin palvelujen käyttäjiin, merkittävä osa kotiin annettavia palveluja käyttävistä asiakkaista kokee jo nykyisin taloudellisia vaikeuksia. Asiakasmaksujen korotukset toteutuvat lisäksi tilanteessa, jossa sosiaali ja terveydenhuollon maksujen, lääkekustannusten ja asumismenojen yhteisvaikutukset kuormittavat erityisesti pienituloisia kotitalouksia.

Kirkkohallitus korostaa, että kotiin annettavat palvelut, ympärivuorokautinen ja laitoshoido ovat monille ihmisille paitsi välttämätöntä hoivaa myös keskeinen yhteys toisiin ihmisiin ja osallisuuteen yhteiskunnassa. Seurakuntien diakoniatyössä kohdataan jo nyt ihmisiä, jotka joutuvat taloudellisista syistä tinkimään sekä avun vastaanottamisesta että sosiaalisesta kanssakäymisestä. Kirkkohallitus arvioi asiakasmaksujen korotusten lisäävän diakonisen tuen tarvetta.

Kirkkohallitus pitää välttämättömänä, että taloudelliset seikat eivät muodostu esteeksi välttämättömien palvelujen oikea aikaiselle ja riittäväälle käytölle, ihmisten osallisuudelle tai ihmisarvoiselle arjelle. Erityisen tärkeää on varmistaa, että asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevat säännökset toteutuvat käytännössä yhdenvertaisesti kaikilla hyvinvointialueilla. Maksukorotusten vaikutuksia tulee seurata systemaattisesti, erityisesti yksinäisyyden, osallisuuden ja diakoniatyön ja epävirallisten avustusjärjestelmien kuormittumisen näkökulmista.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Kirkkohallitus pitää perusteltuna sääntelyn joustavoittamista sosiaalipäivystyksen sairaalayhteistyössä, mikäli se tukee tarkoituksenmukaisten etä ja lähityön sekä yhteistyön tapojen kehittämistä alueelliset tarpeet huomioiden. Samalla Kirkkohallitus korostaa, että 29 a §:n 1 momentin kumoaminen ei saa heikentää sosiaali ja terveydenhuollon yhteistyötä eikä sairaalassa asioivien potilaiden tosiasiallista oikeutta saada apua myös kiireellisiin sosiaalihuollon tarpeisiin. Toimeenpanossa on varmistettava selkeät toimintamallit, ympärivuorokautinen tavoitettavuus ja toimivat konsultaatiokäytännöt sekä seurata vaikutuksia yhdenvertaisuuteen ja asiakasturvallisuuteen alueiden välillä.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kirkkohallitus katsoo, että lakiehdotus aiheuttaa kustannusten nousua muille toimijoille, esimerkiksi kirkon perheneuvonnalle ja lisää diakonisen avun tarvetta esimerkiksi asiakasmaksujen osalta. Lisäksi kustannukset kasvavat kirkon kasvatus- ja perhetyössä.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Kirkkohallitus katsoo, ettei esitysluonnos anna riittävää kuvaa lakiehdotusten yhteisvaikutuksista. Esitys itsekin toteaa, ettei kumulatiivisten yhteisvaikutusten arviointiin ole "vielä ollut edellytyksiä" ja että muutokset kohdistuvat ihmisryhmiin, joihin on jo aiemmilla päätöksillä kohdennettu sosiaaliturvan heikennyksiä.

Seurakuntien diakoniatyössä ja perheneuvonnassa tämä kertautuva vaikutus on jo näkyvässä. Samat henkilöt ja perheet, jotka kohtaavat sosiaaliturvan leikkauksia, tarvitsevat samanaikaisesti parisuhdetukea, vanhemmuuden vahvistamista ja kriisiapua — palveluita, joita kasvatus- ja perheneuvonta sekä diakoniatyö on perinteisesti tarjonnut. Kun näitä palveluita nyt heikennetään samanaikaisesti muiden leikkausten kanssa, ja kun hyvinvointialueet ovat jo purkaneet yhteistyörakenteita kolmannen sektorin kanssa, kokonaisvaikutus haavoittuviin lapsiperheisiin voi olla merkittävä.

Kirkkohallitus pitää välttämättömänä, että yhteisvaikutusten arviointi toteutetaan kokonaisuudessaan ennen esityksen antamista eduskunnalle, ja että arvioinnissa huomioidaan myös kolmannen sektorin ja seurakuntien palvelujen kuormittuminen yhtenä uudistuksen tosiasiallisena vaikutuksena.

Saloranta Teija
Kirkkohallitus